

Examining the impact of US sanctions on Iran's economic situation

Seyyed Mojtaba Rabbani Khah¹, Bijan Mirzai², Mohsen Sepehr³

Abstract

Objective: In this study, we seek to answer the question of whether the US sanctions have had an impact on the economic situation of Iran. In response to this question, the hypothesis that the US sanctions have had a negative impact on Iran's economic sectors, and this has had an impact on the international image of the United States on the one hand and on the image of Iran in international public opinion on the other, is examined. In this study, tools such as the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights were used. **Methodology:** In this regard, information was collected qualitatively using library resources and was examined and analyzed in a descriptive-analytical manner. **Findings:** The results of the study showed that the US sanctions against Iran have directly and indirectly caused a decline in the country's income, a decrease in the value of the national currency, and an increase in inflation and unemployment, and have worsened the general welfare of the people. In addition, the impact of sanctions on the lives of poor people, the sick, women and children has been enormous, and humanitarian exemptions have not protected Iranians from the

¹ - PhD in Law and Legal Director of Negin Makran Petrochemical Development Company, Tehran, Iran. (Responsible author) Email: diplomacybulletin@yahoo.com

² - Assistant Professor, Department of Political Science, Khorramabad Branch, Islamic Azad University, Khorramabad, Iran, email: bizhan.mirzaei@iau.ac.ir

³ - Master of Science in Information Technology Management and E-Business, Islamic Azad University, Mahshahr Branch, Khuzestan, Iran
Email: Sepehrmohsen62@gmail.com

negative effects of sanctions. Conclusion: The imposed economic sanctions have had harmful and destructive effects on the health of Iranians and have violated some basic human rights.

. Keywords: Sanctions, United States, Economic Situation, Iran

بررسی تاثیر تحریم‌های ایالات متحده بر وضعیت اقتصادی ایران

سید مجتبی ربانی خواه^۱، بیژن میرزایی^۲، محسن سپهر^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۱۹

چکیده

هدف: در پژوهش حاضر در پی پاسخ به این سوال هستیم که تحریم‌های ایالات متحده بر وضعیت اقتصادی ایران تاثیری گذاشته است؟ در پاسخ به این سوال این فرضیه که تحریم‌های ایالات متحده بر حوزه‌های اقتصادی ایران تاثیرات منفی گذاشته است و این مسئله از یک سو بر چهره بین‌المللی ایالات متحده و از سوی دیگر بر تصویر ایران در افکار عمومی بین‌المللی تاثیرگذار بوده است، مورد واکاوی قرار می‌گیرد. در این مطالعه از ابزارهایی همچون میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استفاده شده است. روش-شناسی: در این راستا، اطلاعات به روش کیفی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای جمع‌آوری و به شیوه توصیفی-تحلیلی، بررسی و تحلیل گردید. یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که تحریم‌های ایالات متحده علیه ایران به صورت مستقیم و غیرمستقیم باعث ریزش درآمدهای کشور، کاهش ارزش پول ملی و افزایش تورم و بیکاری شده است و باعث بدتر شدن رفاه

^۱دانش آموخته دکتری حقوق و مدیر حقوقی شرکت توسعه پتروشیمی نگین مکران، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) ایمیل: diplomacybulletin@yahoo.com

^۲استادیار گروه علوم سیاسی، واحد خرم آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، خرم آباد، ایران، رایانامه: bizhan.mirzaei@iau.ac.ir

^۳کارشناسی ارشد مدیریت فناوری اطلاعات و کسب و کار الکترونیک، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ماهشهر، خوزستان، ایران رایانامه: Sepehrmohsen62@gmail.com

عمومی مردم شده است. ضمن این که تأثیر تحریم‌ها بر زندگی افراد فقیر، بیماران، زنان و کودکان بسیار زیاد بوده و معافیت‌های بشردوستانه، ایرانیان را از تأثیرات منفی تحریم‌ها محافظت نکرده است. نتیجه‌گیری: مجازات‌های اقتصادی وضع شده تأثیرات زیانبار و مخربی بر سلامت افراد ایرانی داشته و برخی از حقوق اساسی بشر را نقض کرده است.

واژگان کلیدی: تحریم، ایالات متحده، وضعیت اقتصادی، ایران.

مقدمه

از زمان پایان جنگ سرد، استفاده از تحریم‌ها به طرز چشمگیری افزایش یافته است و از اواخر قرن قرن بیستم به بعد نیز، گرایش به تحریم بیشتر هم گردیده است. بسیاری از مجازات‌ها و تحریم‌ها توسط کشورها و سازمان‌های بین‌المللی به عنوان یک روش معمول برای واکنش نسبت به اقدامات هر دولتی که با آن مخالف باشند اعمال شده است. به نظر می‌رسد که تحریم‌های اقتصادی روش‌های انسانی‌تری نسبت به جنگ برای حل و فصل اختلافات بین‌المللی است. با این حال، مطالعات متعدد در مورد عراق، یوگسلاوی سابق، نیکاراگوئه، بوروندی، کوبا و هائیتی نشان داد که به دلیل تأثیر طولانی‌مدت آن‌ها بر زندگی و سلامتی جمعیت زیاد، اثرات سوء بشر دوستانه تحریم‌های اقتصادی در قابل مقایسه با جنگ بسیار زیادتر است (Allen & Lektzian, 2013: 121-135). چرا که از طریق تشدید اوضاع اقتصادی و کارکردهای سیستم‌های اجتماعی، دسترسی مردم به ضروریات زندگی مانند مواد غذایی و مراقبت‌های پزشکی را کاهش می‌دهند (Peksen, 2011: 237-251). با وجود این ادعا که تحریم‌ها فقط جنبه‌های سیاسی را هدف قرار می‌دهد، برخی از مطالعات نشان می‌دهد که تحریم‌ها در برخی موارد بر جمعیت عمومی تأثیر گذاشته‌اند (Lewis & Verhoeven, 2010: 8-9). تحریم‌های اقتصادی می‌توانند بر اقتصاد تأثیر بگذارند و از طریق محدودیت فعالیت‌های واردات و صادرات و ایجاد مشکلات در معاملات مالی منجر به رکود شوند. در نتیجه، کشورهایی که تحت تحریم اقتصادی قرار دارند با کمبود منابع در زمینه‌های مختلف از جمله بهداشت روبرو خواهند شد (Kebriaeezadeh et al, 2015: 21-52).

جمهوری اسلامی ایران نیز بیش از سه دهه تحت تحریم اقتصادی بوده است. در حالی که تا قبل از سال ۲۰۱۰ اروپایی‌ها و سایر کشورها تمایل چندانی به همراهی با ایالات متحده در تحریم ایران نداشتند، اما ایالات متحده به مرور توانست با به کارگیری ابزارهای مختلف متحدان خود و بسیاری دیگر را مجاب کند تا در راستای

فشار اقتصادی بر ایران با این کشور همکاری کنند (منظور و مصطفی‌پور، ۱۳۹۲: ۲۵). در ایران در زمینه دسترسی به داروها چالش‌های مهمی وجود دارد (Wirtz et al, 2017: 403-476).

همچنین در سطح بین‌الملل، تحریم‌ها اقدامات قدرت‌های جهانی با هدف اجبار دیگر کشورها برای انطباق با هنجارها و توافقات با محدودیت در تجارت است. در دهه‌های اخیر، استفاده از تحریم‌ها به طور فزاینده‌ای به عنوان گزینه‌ای برای درگیری مسلحانه مورد استفاده قرار گرفته‌اند (US Department of State, 2018: 28). کشورهای قدرتمند یا سازمان‌های حقوق بشری همیشه به دنبال استفاده از ابزار نظامی نیستند و دیپلماسی نیز همیشه ابزاری مؤثر برای دستیابی به اهداف موردنظر نیست، بنابراین غالباً به جای استفاده از ابزار نظامی، از تحریم‌های اقتصادی و غیراقتصادی استفاده می‌شود (Karabulut, 2016: 4). وقتی یک بازیگر، چه دولتی و چه سازمانی فراملی و بین‌المللی، می‌خواهد پیام واضحی را برای دولت هدف خود بفرستد، یا بخواهد سعی کند رفتار یک رژیم را تغییر دهد، تحریم‌های اقتصادی و غیراقتصادی به عنوان گزینه‌ای مناسب مطرح می‌شوند. تحریم‌های اقتصادی می‌تواند اشکال مختلفی به خود بگیرد و برای دستیابی به اهداف مختلف طراحی شود (Nivesjö, 2012: 1). تحریم‌ها از طریق کاهش منظم تجارت، کاهش روابط اقتصادی و سیاسی باعث ایجاد بیشترین خسارت به کشور هدف و شهروندان آن می‌شوند (Mararike, 2019: 29-30). تحریم نفتی ایران توسط انگلستان در دوره دکتر مصدق از شاخص‌ترین موارد تحریم اقتصادی در جهان است (یزدان‌فام، ۱۳۸۷: ۷۹۵). منظور از تحریم‌های یک‌جانبه که از سوی ایالات متحده علیه ایران صورت گرفته است، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌هایی است که بر دولت ایران وضع نموده است.

در این نوشتار با استفاده از روش توصیفی تلاش می‌گردد تا به بررسی تاثیر تحریم‌های ایالات متحده بر وضعیت اقتصادی ایران پرداخته شود. فرضیه پژوهش این است که به نظر می‌رسد تحریم‌های ایالات متحده در برخی موارد منجر به نقض حقوق بنیادین شده و بر حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی و دیگر حوزه‌ها در ایران تاثیرات منفی گذاشته است که از یک سو بر چهره بین‌المللی ایالات متحده در آینده تاثیرگذار بوده و از سوی دیگر تصویر ایران را در افکار عمومی بین‌المللی ارتقا بخشیده است.

مرور پیشینه‌ها

پژوهش حاضر با هدف بررسی تاثیر تحریم‌های ایالات متحده بر وضعیت اقتصادی ایران انجام گرفته است. نوآوری پژوهش در این است که با وجود این که در خارج از کشور، پژوهش‌هایی در زمینه اعمال تحریم‌ها و وضعیت حقوق بشر انجام شده، اما این پژوهش تاثیر تحریم‌ها بر ایران را بررسی کند. بر همین اساس تلاش شده است تا با مراجعه به میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و جستجو در منابع موجود به بررسی تاثیر تحریم‌های ایالات متحده بر وضعیت اقتصادی ایران پرداخته شود. در ادامه چند مورد از پیشینه‌های پژوهش مرور می‌گردند و سپس استنتاجی منطقی از مرور پیشینه‌ها صورت می‌گیرد:

جدول خلاصه تحقیقات انجام شده پیرامون موضوع

ردیف	نام محقق	سال تحقیق	عنوان	خلاصه نتایج
۱	یزدان‌فام	۱۳۸۷	«تحریم‌های بین‌المللی و	منطق و نظریه‌های مختلف مجازات‌های بین‌المللی، توانمندی‌ها و منافع هر کدام از کشورهای مؤثر در تحمیل مجازات‌ها و تحمل

ردیف	نام محقق	سال تحقیق	عنوان	خلاصه نتایج
			امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»	پیامدهای آن، محورهای اساسی این مقاله را تشکیل داده است. در خصوص این پژوهش باید گفت که با وجود بررسی نظریه‌های مختلف مجازات‌های بین‌المللی، اما نوآوری پژوهشی در استفاده از الگوی نظری جدید با تاکید بر تاثیر تحریم‌ها بر وضعیت اقتصادی و بهداشتی در ایران است.
۲	ضیایی و غفاری	۱۳۹۵	«بررسی تحریم‌های یکجانبه آمریکا علیه ایران از منظر حقوق بین‌الملل»	نتایج نشان داده که با وجود اعمال تحریم‌های یک-جانبه و چند جانبه توسط ایالات متحده و سازمان‌های بین‌المللی، با استناد به قواعد حقوق بین‌الملل، تحریم‌های یکجانبه ایالات متحده علیه ایران از وجاهت قانونی برخوردار نمی‌باشد. این پژوهش نیز، بررسی تاثیرات

ردیف	نام محقق	سال تحقیق	عنوان	خلاصه نتایج
				تحریم‌های ایالات متدح و سازمان بین‌المللی علیه ایران بوده است، اما نوآوری که مدنظر محقق در انجام پژوهش پیش رو دارد، بررسی تاثیر تحریم‌ها بر وضعیت اقتصادی و بهداشتی در دوران ظهور بیماری کرونا و پیامدهای آن در قالب پیامدهای داخلی و خارجی است.
۳	Duttagupta	۲۰۱۵	«تحریم‌های اقتصادی و دسترسی بازار به داروها: مطالعات موردی با روسیه، کوبا و ایران»	با توجه به تحریم‌های اعمال شده، روسیه از توسعه تقریباً یک بازار دارویی وارداتی، برای توسعه چارچوب سیاستگذاری، استفاده کرده است. کوبا با یکی از بالاترین امیدهای زندگی در جهان، در پاسخ به تحریم ایالات متحده سرمایه‌گذاری زیادی در تولید تحقیق و توسعه

ردیف	نام محقق	سال تحقیق	عنوان	خلاصه نتایج
				داخلی کرده است. در ایران، تحریم های بین المللی دولت را به تشویق تولید داخلی سوق داده است. در واقع باید گفت که اعمال تحریم ها فرصتی برای تولید محلی و نوآوری صنعتی بوده است. نوآوری مدنظر نسبت به این پژوهش نیز بررسی موردی ایران با تاکید بر دوره کروناویروس و تاکید بر واکنش های جهانی نسبت به تحریم ایران است.
۴	Neuenkirch & Neumeier	۲۰۱۶	«تأثیر تحریم- های اقتصادی ایالات متحده در شکاف فقر کشورهای هدف در دوره زمانی ۱۹۸۲-»	نتایج حاکی از آن است که تحریم های ایالات متحده بر کسانی که در فقر زندگی می کنند تأثیر منفی می- گذارد، زیرا شکاف فقر بزرگتر را در کشورهای تحریم شده می توان مشاهده نمود. علاوه بر این، تأثیر

ردیف	نام محقق	سال تحقیق	عنوان	خلاصه نتایج
			۱۹۸۲»	تحریم‌ها بر فقر با شدت تحریم‌ها افزایش یافته است. این مقاله هر چند تأثیرات منفی تحریم‌ها را نشان داده است، اما نوآوری که نسبت به این پژوهش می‌توان در نظر گرفت، شناسایی خلاهای موجود و بررسی واکنش‌های جهانی نسبت به اعمال تحریم‌ها علیه ایران با مراجعه به میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است.

چارچوب نظری

هدف اصلی این پژوهش بررسی تأثیر تحریم‌های ایالات متحده بر وضعیت اقتصادی ایران است. فرضیه پژوهش حاضر این است که به نظر می‌رسد که تحریم‌های ایالات متحده در برخی موارد منجر به نقض حقوق بنیادین شده و بر حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی و دیگر حوزه‌ها بر ایران تأثیرات منفی گذاشته است که از یک سو بر چهره بین‌المللی ایالات متحده در آینده تأثیرگذار بوده و از سوی دیگر تصویر ایران (قدرت چانه زنی) را در افکار عمومی بین‌المللی ارتقا بخشیده است. در خصوص تأثیرات تحریم‌ها و نتایج آن نظریات بسیاری مطرح شده است

که متاثر از میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، و همچنین میثاق حقوق مدنی و سیاسی است. بر این اساس، شاخص حقوق اقتصادی و بهداشتی از میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سازمان ملل مصوب ۱۶ دسامبر ۱۹۶۶ قیاس شده است. در قالب این میثاق می‌توان گفت که تحریم‌های ایالات متحده به صورت مستقیم و غیرمستقیم حوزه اقتصادی در ایران تاثیر گذار بوده است. بر اساس این میثاق، دولت‌ها متعهد به رعایت و احترام به حقوق، آزادی‌ها و ترویج آن‌ها در سراسر جهان می‌باشند. نگاه اجمالی به برخی از تحقیقات در خصوص نتایج تحریم‌ها نشان می‌دهد که گاهی اوقات تحریم‌ها از طریق سازوکارهای مختلف موجب افزایش سطح دموکراسی در رژیم‌های استبدادی شده‌اند (Haass, 1998) و حتی تأثیر منفی بر سطح دموکراسی در کشور هدف گذاشته‌اند (Spaniel and Smith, 2015).

تحریم‌ها اقداماتی است که دولت‌ها برای وادار کردن دیگران برای انطباق با توافقات بین‌المللی یا هنجارهای رفتاری، معمولاً به صورت محدودیت در تجارت انجام می‌دهند. مواد ۳۹-۴۳ منشور سازمان ملل متحد ۱۹۴۵ متذکر شده است که اگر شورای امنیت هرگونه تهدیدی را برای صلح، نقض صلح یا عمل تجاوز تعیین کند، می‌تواند تصمیم بگیرد که برای حفظ یا احیای صلح و امنیت بین‌المللی اقداماتی انجام خواهد شد. این اقدامات ممکن است شامل استفاده از نیروهای بازوی، قطع کامل یا جزئی از روابط اقتصادی و ریلی، دریایی، هوایی، پستی، تلگرافی، رادیو و سایر وسایل ارتباطی و همچنین روابط دیپلماتیک باشد. همه اعضای سازمان ملل متحد موظفند در این زمینه با شورا همکاری کنند (Kokabisaghi, 2018: 374-393). نظریه عمومی شماره ۸ میثاق بین‌المللی حقوق اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی درباره رابطه بین تحریم‌های اقتصادی و احترام به حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نشان می‌دهد که: «در هر شرایطی تحریم‌ها

همیشه باید مقررات میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را کاملاً در نظر بگیرند (مواد ۱، ۵۵ و ۵۶).

تحریم‌های اقتصادی علیه کشورهای مانند عراق، یوگسلاوی سابق، نیکاراگوئه، بوروندی، کوبا و هائیتی با وخامت سلامت و رفاه مردم همراه بوده است (Garfield & Santana, 1997: 15-20). در دوره تحریم‌ها، کاهش درآمد و افزایش فقر و همچنین بیکاری و تورم و همچنین وخامت کارکرد خدمات بهداشتی و درمانی، پیشرفت تحصیلی و پیشرفت جامعه گزارش شده است. همچنین، تحریم‌ها باعث شده است که تولید و نگهداری کالاهای اساسی پرهزینه تر و دشوارتر شود. در این شرایط توانایی مردم در ارائه خدمات درمانی و حفظ سبک زندگی سالم کاهش یافته است (Peksen, 2011: 237-251). نرخ مرگ و میر مادران، نوزادان و کودکان افزایش یافته است. علاوه بر این، تغذیه نامناسب و عدم دسترسی به خدمات بهداشتی و تجهیزات پزشکی مشکلات جدی برای سلامتی عمومی مانند اپیدمی بیماری‌ها به ویژه در فقیرترین گروه‌های جامعه ایجاد کرده است (Garfield, 1997: 181-184).

مطابق اعلامیه حقوق بشر سازمان ملل در سال ۱۹۴۸، هرکسی حق دارد از یک زندگی مناسب برای سلامتی و رفاه خود شامل غذا، مراقبت پزشکی و امنیت اجتماعی بدون هرگونه تبعیض به هر دلیل و جنسیتی، نژاد و ... برخوردار باشد (Kokabisaghi, 2018: 374-393). این حق در چندین معاهده بین‌المللی مانند میثاق بین‌المللی حقوق اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی^۱ منعکس شده است (ماده ۱۲). بر این اساس دستیابی به یک سطح از سلامت یکی از مهم‌ترین اهداف اجتماعی جهانی است. در سازمان بهداشت جهانی^۲، سلامت همه انسان‌ها به عنوان شرط لازم برای دستیابی به صلح جهانی تعریف شده است. براساس میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حق سلامتی شامل حق دسترسی به مراقبت‌های

^۱ ICESCR

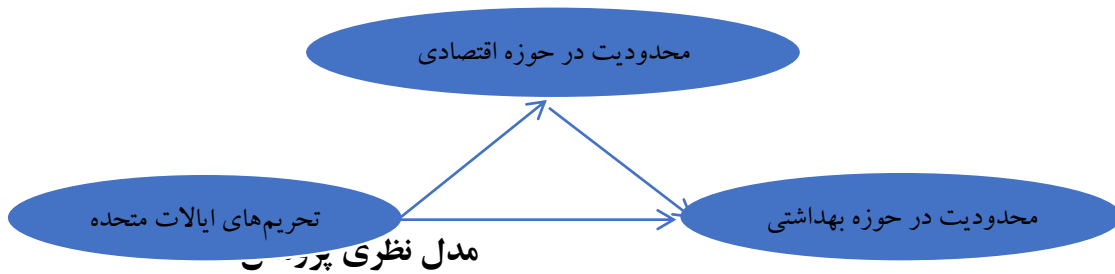
^۲ WHO

بهداشتی به موقع و مناسب و عوامل اصلی سلامت مانند آب سالم، غذای مغذی و محیط سالم است. کلیه امکانات، خدمات و کالاهای مرتبط با سلامتی و عوامل تعیین کننده آن باید از کیفیت مناسب، در دسترس و از نظر جسمی و اقتصادی برای همه و بدون هیچگونه تبعیضی برخوردار باشند. دولت‌ها برای تأمین این حقوق نیاز دارند که بیمه درمانی و کمک‌های مالی را برای فقرا فراهم کنند (UN Committee on Economic Social and Cultural Rights, 2000).

در همین چارچوب بند سوم از ماده ۲ منشور ملل متحد بیان می‌کند که «کلیه اعضاء اختلافات بین‌المللی خود را با وسایل مسالمت‌آمیز به طریقی که صلح و امنیت بین‌المللی و عدالت به خطر نیافتد، حل خواهند کرد.» بر این اساس اگر بنا بر فرض ایالات متحده در مسائل فی مابین در برنامه هسته ایران دچار اختلاف گردید، بر اساس مضامین مذکور می‌بایست در ابتدا با تمسک به اصل حل و فصل مسالمت‌آمیز از طریق ابزارهای فوق نسبت به حل اختلاف خود مبادرت نماید.

برخلاف ماده ۴۱ منشور ملل متحد، واشنگتن در اقدامی غیرقانونی اقدام به بازگرداندن آن دسته از تحریم‌های اقتصادی علیه ایران نموده که در سایه برجام به تعلیق در آمده بود. ماده ۴۱ منشور تصریح کرده است که «شورای امنیت می‌تواند تصمیم بگیرد که برای اجرای تصمیمات آن شورا مبادرت به اقداماتی نماید که متضمن به کارگیری نیروی مسلح نباشد». در حالی که پامپئو صراحتاً اظهار داشته است که «رهبران در تهران نباید درباره جدیت ما در وضع تحریم‌های سخت تردیدی داشته باشند» (Pompeo, 2018: 21 May). این اقدام ایالات متحده به این دلیل یکجانبه روی می‌دهد که تاکنون سایر کشورها و دیگر اعضای شورای امنیت از سیاست ایالت متحده حمایت نکرده‌اند. در مجموع باید گفت که اعمال مجدد تحریم‌های یکجانبه از سوی ایالت متحده به ویژه در دوره همه‌گیری کرونا و ویروس «حصول شرایط توسعه در نظام اقتصادی و اجتماعی» در جامعه بین‌المللی را با چالش مواجه کرده و واکنش‌های متعددی از سوی کشورها و افراد را به

دنبال داشته است که ناشی از عدم حمایت از اقدامات ایالات متحده در تحریم ایران در دوره کروناویروس است. مسئله‌ای که باعث شده تا شاهد کاهش اعتبار بین‌المللی ایالات متحده و افزایش نقش مثبت ایران در عرصه بین‌المللی باشیم.

مفهوم‌شناسی تحریم

مفهوم تحریم

در فرهنگ لغت و اصطلاحات سیاسی لغت سانکشن^۱ معادل تحریم، اجازه دادن و تصویب کردن، مجازات، جریمه، ضمانت اجرایی معنی شده است. دایره المعارف بریتانیکا زیر عنوان تحریم می نویسد: در حقوق بین‌المللی وسایلی هستند که از

1 Sanction

طریق اقدامات دسته جمعی دولت‌ها برای تضمین قواعد و مقررات حقوق بین الملل به کار می‌روند، که ممکن است از آراء توبیخ آمیز و انتقادی دولت‌ها در سازمان‌های بین المللی علیه دولت دیگر آغاز شود و به تحریم اقتصادی، یا استفاده از نیروی نظامی ختم گردد. همچنین در پژوهشی دیگر، این لغت به معنای ضمانت اجرا یا مجازات‌ها، اقدامات تنبیهی سیاسی، اقتصادی یا نظامی هستند که از طریق سیستم امنیت دسته جمعی علیه ناقضین حقوق بین الملل اعمال می‌شود^۱.

در زبان فرانسه سانکشن عبارت است از: آلام و مجازات‌هایی که عادلانه وضع شده و می‌تواند تهدید کند و تحمیل شود. وایلد معتقد بود که سانکشن ابزاری است که سبب رعایت و اجرای تعهدات و مقررات می‌شود. لذا برای یک جامعه بین المللی که راغب و مشتاق به حفظ نظم و آرامش و رعایت حقوق دولت‌هاست، ضرورت تام دارد. به صورت مختصر، اصطلاح تحریم^۲ عبارت است از:

امتناعی نظام یافته از برقراری روابط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی یا نظامی یک دولت یا گروهی خاص از دولت‌ها برای تنبیه یا ایجاد رفتار مورد قبول.

علیرغم این تعریف، کاربرد آن بیشتر در روابط اقتصادی بین المللی رایج است و حسب مورد خریداری یا فروش کالاها و خدمات تولیدی یا مورد تقاضای یک دولت خاص از او دریغ می‌شود. تحریم، ممکن است عام یعنی شامل همه ی کالاها و خدمات یا خص و محدود به یک نوع یا دسته ی خاصی از کالاها باشد (ایوانز و نونام، ۱۳۸۱).

1 Dargahi, borzoi, (2010), Clinton's offer New Tactic in Iran sanctions.

2 Boycott

تحریم‌ها در حقوق و سیاست بین‌المللی مجموعه اقدامات با ماهیت اجباری هستند که هدف آن‌ها وادار ساختن دولت‌ها، بازیگران بین‌المللی یا افراد غیر مطیع به رعایت هنجار حقوق بین‌الملل یا پیروی از خواست و سیاست مورد نظر نهاد صادرکننده تحریم می‌باشد. از نظر فنی، این واژه هم برای اقدامات نظامی و هم اقدامات غیر نظامی به کار برده می‌شود ولی عمدتاً از این واژه برای اقدامات غیر نظامی استفاده می‌شود. انگیزه برای اعمال تحریم ممکن است پاسخ به نقض یک هنجار یا ممانعت از نقض آن باشد، اما در واقع انگیزه برای اعمال تحریم می‌تواند دستیابی به یک هدف در سیاست خارجی یا دستیابی به برخی امتیازات از کشور مورد تحریم باشد (عمادی، ۱۳۹۱).

در سیاست جهانی عصر حاضر، تحریم‌ها به عنوان یک ابزار سیاست خارجی توجه کشورهای قدرتمند را به خود جلب نموده است. زیرا اعمال تحریم می‌تواند فرصتی در اختیار این قدرت‌های بزرگ قرار دهد تا بدون توسل به قوه قهریه تلاش نمایند رفتار یک دولت یا یک بازیگر بین‌المللی را تغییر دهند.

تحریم‌ها را می‌توان بر اساس قدرت اعمال‌کننده تحریم به تحریم‌های یک‌جانبه، چندجانبه و تحریم‌های سازمان ملل تقسیم‌بندی نمود. تحریم‌هایی که توسط یک کشور اعمال می‌شوند را تحریم‌های یک‌جانبه می‌نامند. نمونه‌های برجسته تحریم‌های یک‌جانبه تحریم‌هایی هستند که توسط آمریکا علیه کوبا^۱ و ایران^۲ اعمال شده‌اند. اما وقتی تحریم‌ها توسط تعدادی از کشورها به صورت گروهی اعمال می‌شود.

۱ آمریکا از زمان بحران موشکی کوبا در سال ۱۹۶۲ تحریم علیه کوبا را آغاز کرد.

۲ آمریکا پس از اشغال سفارت آن کشور در ایران در سال ۱۳۵۸ (۱۹۸۰) تحریم علیه ایران را آغاز نمود.

شوند به آن‌ها تحریم‌های چندجانبه می‌گویند. به عنوان نمونه می‌توان به تحریم هائیتی توسط سازمان کشورهای آمریکایی و اخیراً تحریم علیه سوریه و ایران توسط اتحادیه اروپا اشاره کرد و در نهایت هنگامی که اقدامات محدود کننده تحت ماده ۴۱ منشور سازمان ملل تحمیل می‌شوند به این اقدامات تحریم‌های سازمان ملل گفته می‌شود.

همچنین در تعریفی دیگر، تحریم چنین تعریف شده است (اصفهانی، ۱۳۹۲):

فعالیتی است که توسط یک یا چند بازیگر کاردار بین‌المللی (فرستنده‌ها)^۱، بر علیه یک یا چند کشور دیگر (هدف‌ها)، به منظور مجازات بین‌کشورها، با اهداف محروم ساختن آن‌ها از انجام برخی مبادلات یا وادار ساختن آنها به پذیرش هنجارهایی معین و مهم (از دید فرستنده‌ها)، اعمال می‌شود.

در تعریفی دیگر، تحریم عمل دسته‌جمعی و کیفری است که متضمن اقدامات لازم دیپلماتیک، اقتصادی یا نظامی در برابر کشوری می‌باشد که بر خلاف مصوبات منشور ملل متحد رفتار کرده است. شیوه‌ی اعمال تنبیه‌های اقتصادی (تحریم) می‌تواند به سه روش بایکوت^۲، توقیف^۳ و مالی^۴ انجام پذیرد (شفقت زاده و همکاران، ۱۳۹۲):

۱ در اینجا منظور از «فرستنده» کشوری با (گروهی بین‌المللی) است که نویسنده سناریوی تحریم باشد، هر چند ممکن است در اعمال محاصره پیش از یک کشور شرکت داشته باشد و منظور از «هدف» کشور با کشورهایی است که هدف اصلی تحریم واقع می‌شوند.

2 Boycott

3 Embargo

4 Sanction

الف) روش بایکوت

بایکوت، در واقع به ممنوعیت واردات یک یا چند کالا از کشور هدف اتلاق می‌شود. این نوع تحریم باعث کاهش تقاضا برای کالاهای مهم صادراتی کشور هدف می‌شود. این نوع تحریم به کاهش درآمد ارزی و در نتیجه کاهش توانایی کشور هدف برای خرید کالاهای اساسی مورد نیاز منجر می‌گردد. با استفاده از این نوع تحریم می‌توان به برخی از صنایع خاص که نیازمند واردات کالاهای اساسی برای ادامه تولید هستند، آسیب وارد کرد. این سیاست به دلیل آن که کشور هدف قادر خواهد بود با دسترسی به دیگر بازارها و یا کشورهایی که از چنین تحریم‌هایی پیروی نمی‌کنند یا با ترفندهای گوناگون از تحریم‌ها عبور می‌کنند، به تأمین کالای خود پردازد، کارایی لازم را ندارد.

ب) روش توقیف

شیوه تحریم از طریق توقیف، صادرات کالاهای مهم به کشور هدف را تحریم می‌نماید. این روش، ابزار رایج و گسترده‌ای است که برای تنبیه کشور تحریم‌شونده استفاده می‌شود. البته این نوع ممنوعیت در صادرات ممکن است جزئی یا کامل باشد.

ج) روش مالی

در نهایت، تحریم مالی، وام‌دهی و یا سرمایه‌گذاری کشور هدف را تعلیق یا محدود می‌کند.

انواع تحریم

به طور کلی تحریم را از سه جنبه طبقه بندی می کنند (اصفهانی و همکاران،

۱۳۹۲):

تقسیم بندی از منظر حدود و اندازه ی تحریم

این نوع تحریم خود به سه نوع تحریم قابل تقسیم است:

۱- تحریم محدود

تحریم های مالی، صادراتی، فرهنگی و مسافرتی، جزئی، در این طبقه جای دارد. مانند کاهش و یا لغو مساعدت های مالی و اعمالی محدودیت هایی بر فروش سلاح و برخی فناوری های حساس.

۲- تحریم میانه

در این نوع تحریم، تحریم های مالی و تجاری کلی تر و گسترده تر از حالت قبل است.

۳- تحریم جامع

تحریم های گسترده ی مالی و تجاری همانند محاصره علیه عراق و صربستان، بایکوت جامع است. اگرچه گاهی ترکیبی از تحریم های میانه (مثل محدودیت های صادراتی آمریکا علیه شوروی سابق و اروپای شرقی در طول جنگ سرد) یک تحریم جامع است.

تقسیم بندی تحریم ها از نظر روش

تحریم از نظر روش یا به عبارت دیگر رفتار دولت به دو نوع قابل تقسیم می باشند:

الف) تحریم اولیه

چنانچه تحریم فقط مربوط به روابط بین دو کشور باشد، به گونه‌ای که یک کشور از ایجاد روابط تجاری و یا تبادل خدمات یا سیار روابط اجتماعی و اقتصادی، با کشور دیگر سر باز زند، این تحریم اولیه یا ابتدایی نامیده می‌شود.

ب) تحریم ثانویه

در مواقعی این امکان وجود دارد که کشوری دامنه‌ی تحریم را گسترش داده و از برقراری روابط بازرگانی، مالی و سایر روابط با سایر کشورهایی که با کشور مورد تحریم دارای روابط می‌باشند، خودداری نماید. گاهی این امکان وجود دارد که کشور تحریم کننده، فراتر از این موضوع رفته و مانند قانون داماتو آمریکا علیه ایران برای کشورها و یا شرکت‌هایی که با کشور تحریم شده روابط مالی و ... برقرار می‌کنند، مجازاتی تعیین نمایند (kausch, 1982).

تحریم‌های خصوصی یا ملی

در پاره‌ای از اوقات تحریم ممکن است توسط افراد، گروه‌ها یا تشکیلات غیر دولتی به منظور وادار کردن به کشور خارجی یا اتباعش یا حتی دولت متبوع خود این افراد به انجام رفتار مشخص صورت می‌گیرد. از جمله نمونه‌های تحریم خصوصی یا ملی، می‌توان به تحریم سال‌های ۱۹۰۵ تا ۱۹۳۱ چین اشاره نمود. نمونه‌های دیگر آن تحریم مردم هندوستان علیه انگلستان (۱۸۹۶، ۱۹۰۵، ۱۹۳۰)، تحریم مردم ترکیه علیه امپراطوری اتریش-مجارستان (۱۹۰۸-۱۹۰۹) و تحریم مردم مصر علیه انگلستان (۱۹۲۴) می‌باشند (حدادی، ۱۳۸۲).

تحریم‌های دولت‌ها علیه یکدیگر

از جمله موارد شایع استفاده از تحریم ها، تحریم های دولتی است. اصولاً یکی از فنون موثر و کارآمد در اجرای سیاست خارجی برای تحقق هدف ها و تامین منافع ملی، استفاده از ابزارهای اقتصادی، مالی، تجاری و تکنولوژیک است. تحریم های دولتی ممکن است به صورت جمعی به وسیله دولت هایی علیه دولت یا دولت های دیگر صورت بگیرد. مهم ترین تحریم جمعی، تحریم اسرائیل توسط کشورهای اتحادیه عرب می باشد که به عنوان قانون یک شکل، تحریم اسرائیل در سال ۱۹۵۴ تصویب گردید و به وسیله ۲۰ کشور عضو به صورت قانون داخلی درآمد (حدادی، ۱۳۸۲).

تقسیم بندی از منظر تعداد کشورهای فرستنده

تعداد کشورهای فرستنده، بدین معنی است که چند کشور اعلام تحریم نموده اند. این نوع تحریم نیز بر سه نوع قابل تقسیم است (همان):

۱- تحریم یک جانبه

تحریمی است که فقط از طرف یک کشور علیه کشور هدف وضع می گردد. از منظر تاریخی، این نوع تحریم دارای سابقه و تاریخچه ای ضعیف در نائل آمدن به اهداف امنیت ملی و دیگر خواسته های سیاسی خارجی می باشد.

۲- تحریم چند جانبه

در این نوع تحریم، کشور اعمال کننده بیش از یک مورد می باشد و لذا چند جانبه محسوب می شود. در مقایسه با تحریم یک جانبه، این تحریم بار مالی و تجاری شدیدی را به کشور هدف برای تغییر سیاست مورد اعتراض وارد می سازد. چرا که کشور هدف امکان یافتن جانشین برای کم کردن زیان اقتصادی را ندارد. همچنین

بخش بزرگی از تولید ناخالص ملی این کشور به واسطه نیاز به مراودات تجاری سرمایه گذاری بین‌المللی تحت تاثیر تحریم واقع خواهد شد.

تحریم اقتصادی

بنا به تعریف تحریم‌های اقتصادی عبارتند از دستکاری در روابط همکاری‌های اقتصادی به منظور تامین اهداف سیاسی در واقع تحریم اقتصادی یک ابزار سیاست خارجی است که این امکان را فراهم می‌آورد که کشور یا کشورهای مقاصد سیاسی خود را نسبت به کشور هدف به هنگام بروز اختلاف اعمال کنند.

همان‌طور که مشهود است، رشد اقتصادی در هر کشوری نماد و شاخص پیشرفت آن کشور محسوب شده و از اهمیت خاصی در ادبیات اقتصاد برخوردار است، لذا بررسی عوامل موثر بر آن برای اقتصاد هر کشور، به عنوان یکی از مقولات اصلی و مهم تلقی می‌شود. کشور ایران توجه به موقعیت جغرافیایی و منطقه‌ای آن، همچنان به عنوان یکی از کانون‌های بحران در حیطه منافع ملی آمریکا در خلیج فارس تلقی شده از نظر بین‌المللی نیز پاره‌ای از رفتارهای جمهوری اسلامی ایران با اهداف آمریکا در تضاد می‌باشد. این موضوع سبب شده است تا آمریکا برای از بین بردن این کانون بحران، مهار ایران را که بخشی از استراتژی مهار دو جانبه است، انتخاب کرده و از طریق تحریم‌های اقتصادی اولیه و ثانویه و اقدامات خصمانه دیگری نظیر طرح کینگریچ برای خرابکاری در ایران تلاش کرد تا رفتار ایران را مطابق خواسته‌های خود تغییر دهد. سیاست مهارت ایران پدیده‌ای جدید منحصر به دوران کلینتون است، این سیاست با سیاست‌های دولت‌های پیشین آمریکا متفاوت می‌باشد. در حقیقت تحریم ایران بخشی از مهار ایران و نه تمامی آن است، به عبارت دیگر؛ سیاست‌های مهار ایران، از تحریم‌های کلاسیک تجاری و اقتصادی فراتر است و در بطن و قلب خود هدفی چون تضعیف قدرت ایران و جلوگیری از رشد و توسعه

همه جانبه کشور را دنبال می کند(ابراهیمی، ۱۳۸۹). تحریم های اقتصادی از جهت هدف، دو نوع هستند(حدادی، ۱۳۸۲):

اول، تحریم اقتصادی به منظور بی ثبات کردن رژیم سیاسی کشور هدف است که در واقع بر گرفته از تضاد در منافع استراتژیک یک کشور تحریم کننده و کشور هدف می باشد. این نوع تحریم برای تغییر رژیم کشور هدف است.

دوم، تحریم اقتصادی برای تغییر رفتار سیاسی یا اقتصادی کشور هدف صورت می گیرد. این نوع تحریم به مراتب ملایم تر از نوع اول است. زمانی که کشورها به دنبال تغییر رژیم یک کشور هستند، تحریم نوع اول اعمال می شود با این هدف که لطمه ای سنگین به منافع کشور هدف وارد آید. در واقع در این نوع تحریم، عملاً تحریم اقتصادی جایگزین جنگ و گزینه "ما قبل جنگ" تلقی می شود.

تحریم های اقتصادی نیز عمدتاً از دو طریق اعمال می شود تحریم تجاری و تحریم مالی.

تحریم تجاری که با محدود کردن یا قطع کردن انواع روابط وارداتی و صادراتی همراه می شود. در تحریم مالی محدودیت و فشارهایی بر روابط مالی کشور هدف اعمال می شود. یعنی سرمایه گذاری، تأمین مالی و معاملات مالی کشور تحت فشار قرار می گیرد.

تحریم غیر اقتصادی: این نوع تحریم بر مبنای بی توجهی به اعتبار و حق کشور هدف در صحنه بین المللی می باشد. این تحریم می تواند شامل موارد زیر باشد(حدادی، ۱۳۸۲):

خودداری از اعطای ویزا

کاهش سطح نمایندگی های سیاسی

جلوگیری از عضویت کشور هدف در سازمان های بین المللی

مخالفت با میزبانی کشور هدف در برگزاری اجلاس های بین المللی

خود داری از کمک های مالی-مساعدت های رسمی

مبانی تحریم اقتصادی در منشور سازمان ملل متحد

بر اساس منشور ملل متحد، این شورا به عنوان مهم ترین رکن سازمان ملل، وظیفه ی حفظ صلح و امنیت بین المللی را بر عهده دارد و ابزارهای مسالمت آمیز و غیرمسالمت آمیز مختلفی، از جمله ابزارهای سیاسی، اقتصادی، نظامی در اختیار این شورا است تا بتواند بر اساس آن ها بحران های بین المللی فائق آید. البته برخلاف در اختیار داشتن این ابزارهای مهم، این شورا نتوانسته است به صورت عادلانه و منصفانه از ابزارهای موجود بهره برداری نماید.

طبق مواد ۲۴ تا ۲۶ منشور ملل متحد، شورای امنیت وظیفه دارد تا طبق اهداف و اصول درج شده در منشور، نسبت به برقراری صلح و امنیت بین المللی اقدام نماید، که البته برای اجرای وظایف محول این شورا، ابزارهای مسالمت آمیز و غیرمسالمت آمیزی را در فصل هفتم طی مواد ۳۹ تا ۵۱ مقرر کرده است. طبق ماده ۳۹ منشور، شورای امنیت باید احرار نماید که آیا تهدیدی علیه صلح یا نقض صلح و یا اقدام تجاوزکارانه توسط یک کشور صورت گرفته است یا خیر؟

پس از احرار یکی از عناوین فوق، و طبق ماده ۴۱، بلافاصله اقدامات مسالمت آمیزی، از قبیل کاهش یا قطع روابط اقتصادی، ارتباطات راه آهن، دریایی، هوایی، پستی، تلگرافی و یا سایر وسایل ارتباطی نیز از ابزارهای سیاسی بهره می گیرد و در

صورتی که اقدامات فوق در نهایت به نتیجه‌ی مطلوب ختم نگردد، بر اساس ماده‌ی ۴۲ به اقدامات قهری، از جمله حمله‌ی نظامی متوسل می‌شود. در حقیقت می‌توان چنین گفت که برای اجرای حقوق بین‌الملل ضمانت‌های اجرای نیاز است، این ضمانت‌های اجرایی شامل موارد زیر می‌شوند (اصفهانی و همکاران، ۱۳۹۲):

الف) ضمانت اجرایی سیاسی: این دسته از ضمانت‌های اجرایی‌ها شامل مواردی از قبیل، تشویق یا ترغیب به وسیله‌ی مذاکره‌ی دوجانبه، صدور بیانیه و قطعنامه سیاسی، اعلام عمومی و هشدار برای آگاه کردن کشور مورد نظر، کاهش یا قطع روابط سیاسی و دیپلماتیک، تعلیق یا اخراج دولت‌خاطی از سازمانهای بین‌المللی و سازمان ملل متحد می‌باشد.

ب) ضمانت اجرایی اقتصادی: ضمانت‌های اجرایی که در رابطه با بحث پژوهش حاضر است شامل مواردی از جمله لغو جلسات چندجانبه‌ی بین‌المللی درباره‌ی روابط تجاری و اقتصادی، کاهش مراودات اقتصادی و مالی، عدم اعطای تسهیلات و کمک مالی، ایجاد ائتلاف برای تحریم اقتصادی و در نهایت تحریم اقتصادی می‌شوند.

ج) ضمانت اجرایی نظامی: این ضمانت که آخرین نوع تضمین حقوق بین‌الملل می‌باشد، شامل مواردی مانند کاهش یا قطع روابط نظامی و حمله‌ی نظامی می‌باشد.

لازم به ذکر است که تحریم‌های یاد شده می‌تواند از سوی یک دولت یا جمعی از دولت‌ها و یا شورای امنیت سازمان ملل متحد، علیه کشوری صورت گیرد، اما در حقیقت تحریم یک جانبه از دولت‌ها علیه یکدیگر، آن هم بدون دریافت مجوز از شورای امنیت سازمان ملل متحد با اصل همکاری که از اصول عرفی و قراردادی حقوق بین‌الملل معاصر به شمار می‌آید، با اهداف و اصول حقوق بین‌الملل سازگار

نبوده و نامشروع است. بنابراین تحریم یک جانبه ی اقتصادی ایران از سوی دولت ایالات متحده ی آمریکا و برخی دولت های اروپایی با روح منشور سازمان ملل متحد و به خصوص اصل همکاری بین الملل دولت ها و احترام به اصل حاکمیت دولت ها سازگار نیست (اصفهانی و همکاران، ۱۳۹۲).

تحریم های آمریکا علیه ایران

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۹۷ ابزار تحریم به کرات علیه ایران از سوی ایالات متحده استفاده قرار گرفته که اولین مورد آن پس از اشغال سفارت آمریکا در ایران بود. کاخ سفید از زمان انقلاب اسلامی ۱۶,۱۹۷۹ حکم اجرایی شامل تحریم ایران را صادر کرده است. کنگره نیز طی چهار مرحله ۹ قانون تصویب کرده است که شامل تحریم های تنبیهی بر ضد ایران است. نخستین مرحله تحریم های آمریکا از سال ۱۹۷۹ تا ۱۹۹۵ میلادی در واکنش به بحران گروگانگیری در سفارت آمریکا و حمایت دولت ایران از گروه های افراطی منطقه بود. دومین مرحله از تحریم ها از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۶ اعمال شد که هدف آن تضعیف ایران از طریق هدف قرار دادن صنایع نفت و گاز و جلوگیری از دسترسی این کشور به فناوری های موشکی و هسته ای بود. تحریم های آمریکا هم چنین شرکت های کشور ثالث را که در بخش انرژی ایران سرمایه گذاری کنند هدف قرار داد، اقدامی که متحدان ایران را وادار کرد موضعی واحد ضد ایران اتخاذ کنند. موج سوم تحریم ها از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰ به طور عمده به علت نگرانی درباره اهداف هسته ای ایران صورت گرفت با این حال شامل اقدامات تنبیهی به علت نقض حقوق بشر نیز بود.

این تحریم ها تقریباً همه گلوگاه های اقتصاد ایران را هدف قرار داد. موج چهارم تحریم های ایران از سال ۲۰۱۰ میلادی شامل برخی از شدیدترین محدودیت هایی بود که آمریکا بر ضد یک کشور اعمال کرده بود. این تحریم ها بانک مرکزی

ایران، توان این بانک برای انتقال درآمدهای نفتی به کشور و نیز بخش‌های حمل و نقل بیمه، تولید و تأمین مالی ایران را هدف قرار داد. در مرحله نخست تحریم‌های ایران به طور یک جانبه توسط واشنگتن اعمال شد. با این حال در مرحله ۹ بعدی تحریم‌ها شامل تدابیر مشابهی بود که متحدان آمریکا و سازمان ملل بر ضد ایران اعمال کردند و تقریباً یک رژیم جهانی تحریم، بر ضد ایران اعمال شد. در ادامه به برخی از آن‌ها پرداخته شده است (vaez,2013):

قانون داماتو، ۲۰ سپتامبر ۱۹۹۵

قانون تحریم‌های ایران و لیبی ۱ LSA (۱۹۹۶)

قانون جامع تحریم‌های ایران، پاسخگویی و سلب منافع CISADA^۲ (vaez,2013)

قانون مجوز دفاع ملی برای سال مالی ۲۰۱۲ (۲۰۱۱)

قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر روسیه ۲۰۱۲

مصوبات شورای اروپا CFSP (ژانویه ۲۰۱۲)

مصوبه شورای اروپا (اکتبر ۲۰۱۲)

تحریم‌های سازمان ملل علیه ایران

شورای امنیت سازمان ملل در چهار دوره مختلف یعنی دسامبر ۲۰۰۶، مارس ۲۰۰۷، مارس ۲۰۰۸ و ژوئن ۲۰۱۰ در مورد تحریم ایران قطعنامه صادر کرد: نخستین دور تحریم‌ها، شامل مواد حساس هسته‌ای و دارایی‌های افراد و شرکت‌های مرتبط با

1 Iran Libya Sanctions Act

2 Comprehensive Iran Sanctions, Accountability and Divestment Act

برنامه های هسته ای ایران بود. این قطعنامه به ایران ۶۰ روز مهلت داده بود که برنامه غنی سازی اورانیوم خود را متوقف کند اما این مهلت از سوی ایران نادیده گرفته شد. دومین دور تحریم ها شامل تحریم های اسلحه و مالی بود. بر مبنای دور جدید تحریم ها، دارایی های ۲۸ شرکت و اشخاص حقیقی دیگر از جمله بانک سپه و سپاه پاسداران که با برنامه هسته ای ایران و موشک های بالستیک مرتبط بودند، ضبط شد. دور سوم تحریم های شورای امنیت علیه ایران شامل ایجاد محدودیت های مالی و سفر برای برخی افراد و شرکت های ایرانی بود. در این اساس ۱۳ نفر و ۱۲ شرکت مظنون به همکاری با برنامه هسته ای و موشکی ایران، در فهرست تحریم ها قرار گرفتند. در سپتامبر ۲۰۰۸ شورای امنیت قطعنامه دیگری صادر کرد و از ایران خواست که به غنی سازی اورانیوم خاتمه دهد اما ایران دوباره این درخواست را نادیده گرفت.

تحریم های اتحادیه اروپا علیه ایران

از جمله اقداماتی که اتحادیه ی اروپا، به کرات در سیاست خارجی خود مورد استفاده قرار می دهد، تحریم های اقتصادی می باشند. اتحادیه ی اروپا از جمله تحریم های اقتصادی به عنوان یک ابزار، جهت تغییر رفتار سیاسی کشورهای هدف بهره می گیرد اتحادیه ی اروپا از دهه ی ۱۹۹۰ به بعد، تحریم های متعددی بر ضد کشورهایی از جمله بلاروس، جمهوری دموکراتیک کنگو، ساحل عاج، هائیتی، برمه، سودان، زیمباوه، لیبی، سوریه و ایران وضع نمود. قطعنامه ی ۲۳ ژانویه

ی ۲۰۱۲ از جمله ی این تحریم ها بود. این قطعنامه علیه ایران و تحریم خرید نفت از ایران بود. از جمله نکات مهم این قطعنامه عبارت بودند از:

ممنوعیت واردات نفت خام از ایران

تحریم پوشش های بیمه ای و منابع مالی مربوط به واردات نفت خام

تحریم پتروشیمی و سرمایه گذاری در این حوزه

تحریم بانک مرکزی شامل انسداد دارایی های بانک مرکزی در قلمرو دولت های اتحادیه

تجارت فلز گرانبها با نهادهای دولتی ایران

تحریم کالاهای حساس و با کاربرد دوگانه

گسترش فهرست تحریم افراد نسبت به قطعنامه های گذشته

دلایل اعمال تحریم ها

امروزه تحریم های بین المللی به عنوان ابزاری برای اعمال فشار اقتصادی بر کشورها از سوی جامعه جهانی در جهت تعدیل در سیاست ها و رفتار آنها مطرح است. در حال حاضر این نقش به شورای امنیت سازمان ملل متحد که مسئولیت حفظ صلح و امنیت بین المللی را بر اساس منشور ملل متحد بر عهده دارد، واگذار شده است. شورای امنیت سازمان ملل دارای وظایف و اختیاراتی است که شامل تشخیص تهدیدات موجود علیه صلح و امنیت بین المللی یا منطقه ای و وضع تحریم های

1 Council Regulation (EU) No ۲۶۷/۲۰۱۲ of March ۲۰۱۲ concerning restrictive measures against Iran and repealing Regulation (EU) No ۹۶۱/۲۰۱۰ (O.J. L ۸۸/۱, ۲۰۱۲.۳.۲۴).

اقتصادی یا اتخاذ اقدام نظامی علیه متجاوز و اعمال مسئولیت سازمان ملل در مناطق استراتژیک جهان می‌شود. براساس ماده ۴۱ منشور که در ذیل فصل هفتم منشور آمده است، شورای امنیت سازمان ملل متحد می‌تواند واکنش خود را نسبت به تهدید امنیت و صلح بین‌المللی، با توسل به تحریم‌ها نشان دهد.

تحریم‌های اقتصادی از جمله سازوکارهای اجرایی عمده‌ای است که در سالهای اخیر به دفعات متعدد از سوی شورای امنیت علیه بسیاری از کشورها اعمال شده است. هرچند مجمع عمومی سازمان ملل متحد به کرات اقدامات قهرآمیز اقتصادی را به عنوان وسیله‌ای جهت دستیابی به اهداف سیاسی محکوم کرده و از کشورهای صنعتی خواسته تا از موضع برتر خود به عنوان وسیله اعمال فشار اقتصادی با هدف تغییر رفتار سایر کشورها استفاده نکنند با این حال، آمریکا همواره تلاش کرده است از ابزار تحریم به منزله ابزاری سیاسی برای تحت فشار قرار دادن کشورها بهره‌جوید (برکشلی، ۱۳۷۵).

تحریم‌ها را نمی‌توان تک‌هدفی تصور کرد و یک هدف می‌تواند هم هدف بازدارندگی هدف نمایش بین‌المللی را در پیش گیرد و از این بابت بین اهداف اعلامی و اعمالی ممکن است همپوشانی یا تفاوت وجود داشته باشد. آنچه که مشخص است تحریم‌هایی با هدف اطاعت به دنبال تغییر رفتار کشورها هستند. شاید بتوان تحریم‌های آمریکا علیه ایران در مقطع گروگان‌گیری را با چنین هدفی دانست.

بازدارندگی یا مهار رژیم تحریم شده در اصل همان چیزی است که ایالات متحده در قبال ایران ادعا می‌کند یعنی جلوگیری از دستیابی ایران به تسلیحات اتمی.

تحریم‌ها با هدف براندازی را شاید بتوان توسعه یافته‌ی تحریم‌های با هدف تغییر رفتار یا مهار رژیم دانست که یا جایگزین جنگ است یا پیش درآمد جنگ. تحریم‌های علیه کوبا را می‌توان از این دست به حساب آورد. در قانون آزادی و همبستگی دموکراتیک کوبا (لیبرتاد) که قانون تحریم کوبا توسط ایالات متحده محسوب می‌شود آمده است که قبل از آنکه آمریکا هر دولتی را در کوبا به رسمیت بشناسد چه رسد به آنکه با آن مذاکره نماید، تمام فعالیت‌های سیاسی باید قانونی شود، تمام زندانی‌های سیاسی باید آزاد شوند، حقوق بشر باید حمایت شود، قوه قضایی مستقل ایجاد شود، وزارت امنیت داخلی منحل شود، انتخابات آزاد با نظارت بین‌المللی سازماندهی شود و رهبری جدید به غیر از فیدل و رائول کاسترو مستقر شود (فرهی، ۱۳۷۶: ۴۷).

اهداف مانور داخلی نیز برآمده از این فرآیند است که دولت‌ها برای جلب نظر یا تحت فشار گروه‌های داخلی اقدام به تحریم علیه کشورها می‌کنند. یعنی گروه‌های فشار در داخل کشور تحریم‌کننده که ذی‌نفع در کشور تحریم‌شونده به هر صورت دارند شکل‌دهنده و تحریک‌کننده برای اعمال تحریم می‌باشند مثلاً آپیک یا گروه کوبایی‌های در تبعید را می‌توان ذکر کرد. از سوی دیگر ممکن است در واکنش به رقابت‌های سیاسی داخلی، تحریم‌ها اعمال گردد. به طور مثال انتقادهای جمهوری خواهان به دموکرات‌ها در مورد ایران، دموکرات‌ها را مجبور به اعمال تحریم نماید. اگرچه به طور حتم این هدف چندان قدرتمند نیست که یک کشور را به ورطه‌ی تحریم بکشانند اما قابل نیز چشم‌پوشی نیست.

هدف نمایش بین‌المللی تحریم معمولاً در اهداف اعلامی تحریم‌کننده‌ها بیان نمی‌شود اما تحریم عامل مهمی در اعمال می‌باشد. یک کشور برای آنکه پیامی را به جهان مخابره نماید و قدرت خود را به نمایش بگذارد اقدام به تحریم علیه کشوری

می‌نماید که قدرت یا وجهه‌ی کشور دیگری (معمولاً قدرتهای بزرگ) را به چالش کشیده است و جنگ نیز میسر نمی‌باشد. یک صاحب نظر در مورد تحریم‌های ایالات متحده بیان می‌دارد که اجرای سیاست‌های تحریم و استفاده از آن به عنوان ابزار سیاست خارجی آمریکا لزوماً معلول موفقیت آنان در اهداف مورد نظر (تغییر رفتار ایران) بشمار نمی‌رود. اهداف جاه طلبانه تر و ابراز نشده‌ای را باید در سیاست خارجی آمریکا و تلاش آن کشور جهت کسب برتری جهانی مدنظر دارد^۱. البته گاه دولتی نمی‌تواند پیام خود را به دولتی برساند نه از طریق مذاکره پنهانی و نه رابطه مستقیم در این موقع نیز از تحریم برای ارسال پیام عدم رضایت استفاده می‌کند. که البته این منظور در دیگر اهداف تا حدودی مستتر است.

علل و پیشینه وضع تحریم‌ها علیه ایران

با وقوع انقلاب اسلامی همواره شاهد تحریم‌ها و مجازات‌هایی از سوی مجامع بین‌المللی و به ویژه ایالات متحده علیه جمهوری اسلامی ایران بوده‌ایم. در دهه‌های اخیر، مردم ایران با داشتن اقتصاد وابسته به نفت و صنعت ناکارآمد به طور مداوم با چالش‌های بی‌شماری از جمله اثرات انقلاب ۱۹۷۹، جنگ هشت ساله با عراق و انواع مختلفی از مجازات‌های بین‌المللی از کشاورزی گرفته تا شرکت هواپیمایی روبرو بودند. پس از انقلاب، تحریم‌ها عمده‌تاً توسط ایالات متحده اعمال می‌شد. با این حال، اثرات آن‌ها محدود بود، زیرا ایران توانسته است با راه‌هایی برای جبران خسارت جزئی از طریق سایر کشورها یا برخی واسطه‌ها پیدا نماید. تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل با هدف مجبور کردن ایران برای متوقف کردن فعالیت-

های هسته ای این کشور، صنعت نظامی و هسته‌ای ایران را هدف گرفت (Kokabisaghi, 2018: 374-393).

در واقع در سال ۲۰۰۳، به دلیل عدم اطمینان در مورد دامنه و ماهیت فعالیت‌های هسته‌ای ایران، آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای از ایران خواست که شفاف باشد و اعتماد ایجاد کند و کلیه فعالیت‌های مربوط به غنی‌سازی و پردازش مجدد از جمله تحقیق و توسعه را به حالت تعلیق درآورد. در سال ۲۰۰۶، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی اعلام کرد که قادر به تشخیص اطمینان از عدم وجود مواد و فعالیت‌های هسته‌ای اعلام نشده از سوی ایران نیست (Board of Governors of International Atomic Energy Agency, 2006). بنابراین، پرونده ایران به شورای امنیت سازمان ملل متحد ارجاع شد. در ابتدا، ایران باید «نسبت به صلح-آمیز بودن برنامه هسته‌ای خود اعتماد ایجاد کرده و کلیه فعالیت‌های مربوط به غنی-سازی و پردازش مجدد، از جمله تحقیق و توسعه را به حالت تعلیق درمی‌آورد». با این حال، طبق گفته شورای امنیت سازمان ملل، تلاش‌های اعتمادسازی در ایران کافی نبود. در سال ۲۰۰۷، ایران با قطعنامه تحریم شورا در رابطه با فعالیت‌های هسته‌ای خود مقابله کرد. همه مجازات‌های تعیین شده توسط شورای امنیت علیه ایران در مورد محدودیت در صنعت هسته‌ای و نظامی این کشور بوده است و هیچ تحریم اقتصادی علیه این کشور آغاز نشد (Security Council of United Nations, 2010). با این وجود، برخی از کشورها تصمیم گرفتند از «دیپلماسی اجباری» استفاده کنند و ایران را با تحریم‌های اقتصادی تحریم کنند. بدون موافقت سازمان ملل؛ ایالات متحده، اتحادیه اروپا (اتحادیه اروپا) و برخی دیگر از کشورها تصمیم به اعمال محدودیت‌های چند جانبه جامع برای هرگونه همکاری با ایران در تجارت خارجی گرفتند (Kokabisaghi, 2018: 374-393).

در سال ۲۰۱۰، ایران با تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد (قطعنامه ۱۹۲۹) پیرامون موضوعات مربوط به برنامه هسته‌ای روبرو شد. هنگامی که تحریم‌ها (بدون مجوز سازمان ملل متحد) برای هدف قرار دادن همه بخش‌های اقتصاد ایران در سال ۲۰۱۲ شدت گرفت، توانایی این کشور در فروش نفت محدود شد. به عنوان یک کشور وابسته به نفت، درآمد و توانایی مالی ایران برای خرید لوازم مورد نیاز در بازار جهانی به میزان قابل توجهی کاهش یافته است. کاهش شدید درآمد نفت و تولید صنعتی، محدودیت شدید در واردات اقلام، کانال‌های حمل و نقل و کاهش ارزش پول ملی باعث شده است که نرخ تورم بالا در بخش اقتصادی ایران ایجاد شود (International Campaign for human rights in Iran, 2013).

دسترسی ایران به دلار آمریکا و یورو لازم برای واردات از اکثر کشورها محدود شد. علاوه بر این، تحریم‌ها بانک‌های ایرانی را از سیستم مالی جهانی جدا کرده است. بانک‌های بین‌المللی که با ایران سر و کار داشتند با محدودیت‌های جدی توسط جامعه جهانی روبرو شدند (Namazi, 2013: 20). در نتیجه، ایران مجبور شد معاملات را توسط بانک‌های واسطه پردازش کند که بسیار دشوار و گران بود. اینها باعث کاهش صنعت و اقتصاد ایران شد و رفاه ایرانیان را تا حد زیادی بدتر کرد (Kokabisaghi, 2018: 374-393).

در سال ۲۰۱۵، ایران و گروهی از قدرت‌های جهانی از جمله ایالات متحده، انگلیس، فرانسه، روسیه، آلمان و چین (به اصطلاح ۵+۱) در برنامه جامع اقدام مشترک موسوم به برجام در مورد چارچوب هسته‌ای به توافق رسیدند (US Department of State, 2018: 28). با توافق هسته‌ای، دولت اوباما از تحریم‌های اعمال شده چشم‌پوشی کرد و تحریم‌های سازمان ملل و اتحادیه اروپا نیز برداشته شد. تحریم‌ها به ایران این امکان را داد تا صادرات نفت خود را به میزان

تقریباً پیش از تحریم‌ها افزایش دهند، مجدداً به صندوق‌های ارزی خود دسترسی پیدا کنند و برخی هواپیماهای مسافربری جدید سفارش دهند (Katzman, 2020: 2). پس از تصمیم به خروج پرزیدنت ترامپ، از برنامه جامع اقدام مشترک و اعمال مجدد تحریم‌های ایالات متحده علیه ایران، دور اول تحریم‌ها به مرحله اجرا درآمد. با گذشت زمان ایالات متحده به طور کامل تحریم‌ها را علیه ایران که براساس برجام برداشته شده یا لغو شده بود را دوباره برقرار کرد. در مجموع موفقیت‌های اولیه، دولت آمریکا (مه ۲۰۱۸) قصد خود را برای خروج از این توافق نامه و اعاده مجدد تحریم‌ها با هدف تضعیف صنایع هسته‌ای و نظامی ایران اعلام کرد (Mulligan 2018: 1-18). در حالی که بنا بر گزارش‌ها، ایران راه‌های حل و فصل تحریم‌های ایالات متحده را بررسی می‌کرد (یعنی فروش نفت از طریق «شرکت‌های خصوصی داخلی» که به عنوان واسطه عمل می‌کنند)، این تلاش‌ها برای جبران شوک اقتصادی ناشی از تحریم‌های مجدد کافی نبوده است. بسیاری از شرکت‌های خارجی برای خروج از بازار ایران و چشم پوشی از سرمایه‌گذاری‌های جدید، اعلام کرده‌اند که حاضر نیستند خطر از دست دادن دسترسی به بازار ایالات متحده و محرومیت از سیستم مالی مبتنی بر دلار را متقبل شوند (Segal & Gerstel, 2018: 5).

تحریم‌های اقتصادی علیه ایران

ایران سومین کشور پرجمعیت مدیترانه شرقی است (World Health Organization, 2019: 31). تحریم‌ها و مجازات‌های اقتصادی محدود کردن همکاری‌های تجاری خارجی با ایران و اشخاص که با ایران مبادله تجاری می‌کنند، بسیار فراتر از هدف اولیه قرار گرفته‌اند (US Department of the Treasury, 2018: 15). ممنوعیت تجارت سوخت منجر به تعویض اجباری سوخت وارداتی با سوخت داخلی تصفیه شده ضعیف شده و باعث ایجاد عوارض

جانبی سلامتی بر جمعیت کشور ایران در اثر افزایش آلودگی هوا و محیط زیست گردیده است (Safijani et al, 2015: 3458-3476). با کاهش صادرات نفت خام و درآمدهای مرتبط، دارایی‌های خارجی موسسات مالی بلوکه شده، بانک‌ها در انزوا قرار گرفته‌اند. دسترسی به دلار و یورو (برای واردات طیف وسیعی از کالاها) کاهش یافت و با کاهش ارزش پول، تورم، بیکاری و فقر افزایش یافت. علاوه بر این، با کاهش سلامتی اقتصادی ایران، تورم به شدت تغییر کرده است، درآمد خانوارها کاهش یافته و سلامتی و رفاه مردم به خطر افتاده است (Kokabisaghi, 2018: 374-393). این وضعیت با همه‌گیری کرونا ویروس و ادامه تحریم‌ها شدت یافته است.

اوضاع فعلی ایران نگران‌کننده است، زیرا تضعیف شرایط اقتصادی، توانایی دولت در مقابله با بحران همه‌گیر را به شدت مختل کرده است و پیش‌بینی می‌شود اوضاع در آینده بدتر شود. نادیده گرفتن نقش محوری تحریم‌های ایالات متحده در بی‌تدبیری اخیر اقتصاد ایران و ظرفیت آن برای مبارزه با بیماری همه‌گیر کرونا هم در داخل کشور و هم در منطقه گسترده‌تر، غیرممکن است (Fassihi, 2020: 1). اعمال تحریم‌های اضافی علیه ایران و تحت فشار قرار دادن صندوق بین‌المللی پول برای رد درخواست تهران برای وام اضطراری ۵ میلیارد دلاری آخرین اقدام دولت ترامپ در تلاش برای خفه کردن اقتصاد ایران در زمانی است که این کشور و جهان تحت تاثیر بیماری کرونا قرار دارند. در حالی که صندوق بین‌المللی پول از تصویب درخواست وام اضطراری ایران امتناع نموده است، در یک ژست بشردوستانه، انگلیس، فرانسه و آلمان حدود ۵,۵ میلیون دلار برای کمک به ایران از طریق

مکانیسم تجارت اینستکس ۱ برای مبارزه با کرونا ویروس و ارسال تجهیزات پزشکی پیشنهاد داده‌اند (Europe sends medical goods to Iran in test of sanctions bypass mechanism, 2020: 31). این اولین باری است که اروپایی‌ها پس از خروج آمریکا از برجام ۲ در ماه مه ۲۰۱۸ از کمپین فشار حداکثر ایالات متحده علیه ایران خارج شده‌اند. حتی همسایگان ایران در منطقه، کویت و قطر کمک‌های پزشکی برای کمک به ایران ارائه داده‌اند. به همین ترتیب امارات علی‌رغم رقابت بین دو کشور، کمک‌های پزشکی به تهران ارائه داده است (Mohseni-Cheraghloo, 2020: 14). اما همچنان شاهد آن می‌باشیم که تحریم‌های گسترده ایالات متحده علیه ایران تداوم داشته است و علی‌رغم واکنش‌های بین‌المللی، شاهد کاهش تحریم‌ها نبوده‌ایم. مسئله‌ای که موجب شده است تا از اعتبار بین‌المللی ایالات متحده کاسته شود و دیدگاه‌های منفی تری نسبت به آن شکل گیرد. این در حالی است که ایران در افکار بین‌المللی در مقام دولتی قرار گرفته است که نقش مثبت را پیدا نموده است و تحریم‌های ایالات متحده بر علیه ایران را اقدامی تجاوزکارانه نامیده‌اند.

۱ ابزار حمایت از مبادلات تجاری و یک ابزار ویژه مالی است که در ژانویه ۲۰۱۹ توسط فرانسه، آلمان و بریتانیا برای تسهیل تجارت غیردلاری با ایران ایجاد شد. مقر اینستکس در پاریس، فرانسه و ریاست آن بر عهده پرفیشر آلمانی، از مدیران پیشین کومرتس‌بانک، است.

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش تلاش شد تاثیر تحریم‌های ایالات متحده بر وضعیت اقتصادی ایران بررسی شود. فرضیه پژوهش براین اساس بود که تحریم‌های ایالات متحده در برخی موارد منجر به نقض حقوق بنیادین شده و بر اقتصاد ایران تاثیرات منفی گذاشته و این مسئله می‌تواند از یک سو بر چهره بین‌المللی ایالات متحده (قدرت نرم) در آینده تاثیرگذار باشد و از سوی دیگر تصویر ایران (قدرت چانه زنی ایران) را در افکار عمومی بین‌المللی ارتقا ببخشد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تحریم‌ها به صورت مستقیم و غیرمستقیم در حوزه اقتصادی موجب کاهش سطح زندگی، کاهش متغیرهای اقتصادی شده که نشان از تاثیرات منفی تحریم‌های ایالات متحده بر وضعیت حقوق بشر در ایران است. همچنین متوجه اثرات احتمالی تحریم‌ها بر انحراف قیمت‌ها و افزایش نابرابری درآمدی و فقر شده ایم هزینه واقعی خانوارها در ایران کاهش یافته است هزینه واقعی خانوارها در ایران، به ویژه در مناطق شهری کاهش یافته است شکاف درآمدی به طرز بارزتری بین دهک‌های بالا و پایین توزیع هزینه قابل مشاهده است. ضریب جینی به عنوان معیاری برای سنجش نابرابری کلی در ایران رو به افزایش بوده و تقریباً برابر با ضریب جینی ایالات متحده است که در میان اقتصادهای پیشرفته بالاترین میزان را دارا است. یکی دیگر از حوزه‌های مهم تأثیر احتمالی تحریم بر انحراف قیمت‌ها و پیامدهای آن بر بهره‌وری و اشتغال است. با این حال بررسی دقیق این موضوعات مهم از حوصله مقاله حاضر خارج است. تحریم‌ها همچنین برخی آثار جانبی مثبت به همراه داشته است. صادرات غیرنفتی از ۶۰۰ میلیون دلار در پیش از انقلاب به حدود ۴۰ میلیارد دلار رسیده و در نتیجه تنوع ارزی بیشتر شده است. بخش فناوری پیشرفته در ۱۰ سال گذشته شاهد رشد تصاعدی بوده و اکنون یکی از سریع‌ترین بخشهای در حال رشد منطقه به

حساب می آید. جمهوری اسلامی ایران تقریباً از بدو شکل‌گیری، مورد تحریم ایالات متحده و متحدان آن قرار گرفته است، اما از سال ۱۳۸۴ و به بهانه غنی‌سازی اورانیوم تحریم‌ها وارد دور تازه‌ای شده است. در مجموع برخی از تحلیل‌گران و سیاست‌گذاران ایجاد تغییر بنیادین در رویکردها و سیاست‌های ایران را هدف اصلی تحریم‌ها دانسته‌اند. طبق نتایج تحریم‌های اقتصادی علیه ایران در تعارض با اصول و قوانین بین‌المللی حقوق بشر است. در مجموع تحریم‌ها به دو طریق سلامت ایرانیان را تحت تأثیر قرار داده است. ابتدا از طریق افزایش تورم، بیکاری، کاهش درآمد خانوارها، دسترسی به مواد غذایی و مواد غذایی کافی؛ سپس با تأثیر مستقیم بر عدم دسترسی به داروهای نجات‌دهنده زندگی موجب وخامت اوضاع زندگی آن‌ها شده است. تحریم‌های مربوط به ایران در حوزه اقتصادی باعث ریزش درآمدهای کشور، کاهش ارزش پول ملی و افزایش تورم و بیکاری بخش از جمعیت شده است. اینها باعث بدتر شدن رفاه عمومی مردم و کاهش توانایی آن‌ها برای دسترسی به ضروریات یک زندگی استاندارد مانند مواد غذایی کافی، مراقبت‌های بهداشتی و دارویی گردیده است و معافیت‌های بشردوستانه، ایرانیان را از تأثیرات منفی تحریم‌ها محافظت نکرده است. در مجموع باید گفت که ایالات متحده با تحریم‌های اقتصادی که علیه ایران وضع کرده است و این موارد حاکی از آن بوده است که اقدامات ایالات متحده بر اساس مواد متعددی از منشور ملل متحد نامشروع بوده و ناقض مواد میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بوده است. پیشنهاد می‌گردد که در آینده، پیش از اعمال هرگونه تحریم، جامعه جهانی از اقدامات مؤثر برای حمایت از حقوق بشر جمعیت کشور هدف اطمینان حاصل کند. همچنین در قوانین بین‌المللی مربوط به مجازات‌های اقتصادی اصلاحاتی صورت گیرد. علاوه بر این، اثرات تحریم‌ها به طور مداوم مورد بررسی قرار گیرد.

فهرست منابع

الف) فارسی

- ضیایی، سیدمرتضی؛ غفاری، سمیه، (۱۳۹۵)، «بررسی تحریم‌های یکجانبه آمریکا علیه ایران از منظر حقوق بین‌الملل»، دومین کنفرانس جامع و بین‌المللی اقتصاد مقاومتی، بابلسر، دانشگاه جامع علمی کاربردی استان مازندران،
https://www.civilica.com/Paper-CICRE02-CICRE02_013.html
- مژده‌ی، مهسا، (۱۳۹۹)، «مبارزه دیپلماتیک برای مقابله با کرونا؛ کدام کشورها به ایران کمک کردند؟»، انتشار یافته در خبر آنلاین، کد خبر: ۱۳۷۲۱۶۲، قابل دسترس در khabaronline.ir/news/1372162
- یزدان‌فام، محمود، (۱۳۸۷)، «تحریم‌های بین‌المللی و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ۹، شماره ۴، زمستان، صفحات ۷۸۹-۸۲۱.
- اصفهان‌ی، الهه، رحمتی، پرویز، رضایی، بهمن، غریبی، سارا، (۱۳۹۲)، تحریم و پیامدهای آن بر تولید و تجارت نفت و گاز، کنفرانس بین‌المللی اقتصاد تحت تحریم.
- شفقت زاده و همکاران، زهرا، (۱۳۹۲) بررسی ارتباط میان رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و توسعه مالی در ایران، دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، کارآفرینی و توسعه اقتصادی.
- اصفهان‌ی و همکاران، الهه، (۱۳۹۲)، تحریم و پیامدهای آن بر تولید و تجارت نفت و گاز، کنفرانس بین‌المللی اقتصاد در شرایط تحریم.
- حدادی، مهدی، ۱۳۸۲، تحریم‌های بین‌المللی، ابزار سیاست ملی یا ضمانت اجرایی بین‌المللی، اندیشه‌های حقوقی، سال اول، شماره سوم.

ابراهیمی، سجاد، ۱۳۸۹، اثر شوک های قیمت نفت و نوسانات نرخ ارز و نااطمینانی حاصل از آن ها بر رشد اقتصادی کشورهای منتخب نفتی، فصلنامه ی پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۵۹، صص ۱۰۵-۸۳.

اصفهانى، الهه، رحمتى، پرویز، رضایى، بهمن، غریبى، سارا، (۱۳۹۲)، تحریم و پیامدهای آن بر تولید و تجارت نفت و گاز، کنفرانس بین المللی اقتصاد تحت تحریم برکشلی، فریدون، ۱۳۷۵، تحریم بین المللی آمریکا و کشورهای جهان سوم؛ راهبرد؛ شماره ۱۲.

فره‌ی، فریده، ۱۳۷۶، شناخت تحریم آمریکا علیه ایران، مجله سیاست خارجی، سال یازدهم، شماره ۱، ص ۴۷.

ب) انگلیسی

Allen, Susan Hannah & Lektzian, David J (2013). «Economic sanctions: A blunt instrument?» J Peace Res. 2013;50(1): 121–135. <https://doi.org/10.1177/0022343312456224>

Aloosh, Mehdi & Salavati, Ali & Aloosh, Arash (2019). «Economic sanctions threaten population health: the case of Iran» Public Health 2019;169: 10–13. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2019.01.006>

Aneski, Tsunetsugu & Munakata, Masashira (2005). *Illness and Health Policy in Japan*, Oxford: Blackwell Publishing.

Benger, By David & Carney, Todd & Lorenzini, Marina (2020). «Challenges to US Sanctions Against Iran During the Coronavirus Pandemic», Published by the Lawfare Institute in Cooperation With, Thursday, April 30, 2020. <https://translate.google.com/translate?>

Bennis, Phyllis (2020). «Sanctions in the era of pandemic (From Venezuela to Iran, Washington's illegal and inhumane economic sanctions are putting millions of lives at risk)», Opinion/ Coronavirus pandemic, [Kevin Lamarque/Reuters], January 8, 2020. <https://translate.google.com/translate?>

Board of Governors of International Atomic Energy Agency (2006). *Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran*, UN.

Cheraghali, Majid (2013). «Impacts of international sanctions on Iranian pharmaceutical market», Daru. 2013 Jul 31;21(1):64. <https://doi.org/10.1186/2008-2231-21-64> PMID:23902642

Coville, de Thierry (2020). «Between American sanctions and the Covid-19 pandemic», where is Iran, 21 mars 2020. Interview Sputnik, <https://translate.google.com/translate>

Duttagupta, S & Yampolsky, D & Chowdhury, CA (2015). «Economic Sanctions And Market Access for Pharmaceuticals: Case Studies With Russia, Cuba And Iran», Miscellaneous| Volume 18, ISSUE 7, PA569, November 01, 2015. <https://doi.org/10.1016/j.jval.2015.09.1873>

Europe sends medical goods to Iran in test of sanctions bypass mechanism (2020). France 24, March 31, 2020.

Fassihi, Farnaz (2020). «Iran Says US Sanctions Are Taking Lives», US Officials Disagree,” The New York Time , April 1, 2020.

Garfield, Richard & Santana, Sarah (1997). «The impact of the economic crisis and the US embargo on health in Cuba», Am J Public Health. 1997;87(1):15–20. <https://doi:10.2105/ajph.87.1.15>

Garfield, Rafael (1997). «The impact of economic embargoes on the health of women and children», J Am Med Womens Assoc (1972) 1997;52(4): 181–184. <https://europepmc.org/article/med/9354048>

Haass, Richard (1998). *Economic Sanctions and American Diplomacy*, New York: Council on Foreign Relations.

Human Rights WatchUS (2020). «Ease Sanctions on Iran in COVID-19 Crisis», New York, 10 March 2020. <https://translate.google.com/translate>

International Campaign for human rights in Iran (2013). *A Growing Crisis; The Impact of Sanctions and Regime Policies on Iranians' Economic and Social Rights*, International Campaign for human rights in Iran.

Karabulut, Selin (2016). «THE IMPACT OF DEMOCRATIC SANCTIONS ON LEADERS, Do Economic Sanctions

Destabilize Country Leaders?», American Journal of Political Science, 49 (3): page 1-31.

Katzman, Kenneth (2020). «Iran Sanctions, Congressional Research Service», pril 14, 2020, page 1-107.
<https://crsreports.congress.gov/RS20871>

Kebriaeezade, Abbas & Koopaei, Nasser & Abdollahias, Akbar & Nikfar, Shekoufeh & Mohamadi, Nafiseh (2013). «Trend analysis of the pharmaceutical market in Iran; 1997-2010», policy implications for developing countries. Daru. 2013 06 28;21(1):52. <https://doi.org/10.1186/2008-2231-21-52>
[PMID:23805853](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23805853/)

Kheirandish, Mehrnaz & Rashidian, Arash & Bigdeli, Maryam (2015). «A news media analysis of economic sanction effects on access to medicine in Iran», J Res Pharm Pract. 2015 Oct-Dec; 4(4):199–205. <https://doi.org/10.4103/2279-042X.167042>
[PMID:26645026](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26645026/)

Kheirandish, Mehrnaz & Rashidian, Arash & Kebriaeezade, Abbas & Cheraghali, Majid & Soleymani, Fateme (2015). «A review of pharmaceutical policies in response to economic crises and sanctions», J Res Pharm Pract. 2015 Jul-Sep;4(3):115–22. <https://doi.org/10.4103/2279-042X.162361> [PMID:26312250](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26312250/)

Kheirandish, Mehrnaz & Varahrami, Vida & Kebriaeezade, Abbas (2018). «Impact of economic sanctions on access to noncommunicable diseases medicines in the Islamic Republic of Iran», East Mediterr Health J 2018;24:42–51.[doi:10.26719/2018.24.1.42](https://doi.org/10.26719/2018.24.1.42)

Kokabisaghi, Fateme (2018). «Assessment of the effects of economic sanctions on Iranians' right to health by using human rights impact assessment tool: A Systematic Review», Int J Health Policy Manag. 2018;7(5):374–393. <https://doi.org/10.15171/ijhpm.2017.147>

Kokabisaghi, Fatemeh & Miller, Andrew & Bashar, Farshid & Salesi, Mahmood & Zarchi, Ali & Keramatfar, Abdalsamad & Pourhoseingholi, Mohammad A & Amini, Hosein & Vahedian-Azimi, Amir (2019). «Impact of United States political sanctions on international collaborations and research in Iran», Bmj Global Health, page 1-7. <http://dx.doi.org/10.1136/bmjgh-2019-001692>

Lewis, Maureen & Verhoeven, Marijn (2010). *Financial crises and social spending: the impact of the 2008–2009 crisis*, Washington: World Bank.

Mararike, Munoda (2019). «Zimbabwe Economic Sanctions and Post-Colonial Hangover: A Critique of Zimbabwe Democracy Economic Recovery Act (ZDERA) – 2001 a2018», *International Journal of Social Science Studies*, Vol. 7, No. 1; January, page 28-39.

Mohseni-Cheraghloou, Amin (2020). «Iran's Predicament: COVID-19, Economic Mismanagement, and Sanctions», *Commentary*, US – Gulf Policy, Posted On: April 14, 2020. <https://translate.google.com/translate>

Moret, Erica (2015). «Humanitarian impacts of economic sanctions on Iran and Syria», *Eur Sec* 2015;24:120–40. <https://doi.org/10.1080/09662839.2014.893427>

Mulligan, Stephen (2018). «Withdrawal from international agreements: legal framework, the Paris agreement, and the Iran nuclear agreement», *Congressional Research Service* 2018: page1–28.

Namazi, Sara (2013). *Sanctions and medical supply shortages in Iran*, Viewpoints.

Neuenkirch, Matthias & Neumeier, Florian (2016). «The impact of US sanctions on poverty, *Journal of Development Economics*», Volume 121, July 2016, Pages 110-119. <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2016.03.005>

Nivesjö, Jon (2012). «On Economic Sanctions and Democracy: The function of economic sanctions as a tool to promote democratic development», *Malmö University Global Political Studies International Relations*, Autumn, page 1-52.

Peksen, Dursun (2011). «Economic sanctions and human security: the public health effect of economic sanctions», *Foreign Policy Analysis*. 2011;7(3): 237–251. <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2011.00136.x>.

Pompeo, Michael (2018). «After the Deal: A New Iran Strategy», May 21, Available at: <https://www.heritage.org/defense/event/after-the-deal-new-iran-strategy>

Safijani, Mousavi & Akbarpour Roshan, Narges & Mehrbod, Shirin & Abbassi, Mohsen (2015). «The impacts of economic sanctions on sustainable development: focusing on labor», *Cumhuriyet Sci J* 2015; 36: 3458–76.

Security Council of United Nations. Resolution no 1929; 2010, <https://digitallibrary.un.org/record/683939>.

Segal, Stephanie & Gerstel, Dylan (2018). «The Economic Impact of Iran Sanctions», November 5, 2018. <https://translate.google.com/translate?>

Sen, Kasturi & Al-Faisal, Waleed & AlSaleh, Taser (2013). «Syria: effects of conflict and sanctions on public health», *J Public Health (Oxf)* 2013; 35(2): Pages 195–199. <https://doi.org/10.1093/pubmed/fds090>

Spaniel, William & Bradley, Smith (2015). *Sanctions, Uncertainty, and Leader Tenure*, *International Studies Quarterly* doi: 10.1111/isqu.12199.

UN Committee on Economic Social and Cultural Rights (2000). *General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health*.

US Department of State (2018). «Joint Plan of Action (JPOA) archive and Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) archive», 2018. Available: https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/jpoa_archive.aspx [Accessed 27 Dec 2018].

US Department of the Treasury (2018). «Sanctions programs and country information», Available: <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/Programs.aspx> [Accessed 15 Sep 2018].

Vogler, Sabine & Zimmermann, Nina & Leopold, Christine & de Joncheere, Kees de (2011). «Pharmaceutical policies in European countries in response to the global financial crisis», *South Med Rev.* 2011 Dec;4(2):69–79. <https://doi.org/10.5655/smr.v4i2.1004> PMID:23093885

Wirtz, Veronika & Hogerzeil, Hans & Gray, Andrew (2017). «Essential medicines for universal health coverage», *Lancet*. 2017 Jan 28;389(10067):403–76. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(16\)31599-9](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(16)31599-9) PMID:27832874

World Health Organization (2010). «Country cooperation strategy for WHO and the Islamic Republic of Iran 2010-2014», WHO regional office for the Eastern Mediterranean, 2010. Cairo. Available:

http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/113238/1/CCS_Islamic_Republic_Iran_2010_EN_14482.pdf [Accessed 31 May 2019].
hamshahrionline.ir/x6f72

- <https://www.dana.ir/1610040>

Kausch, HansG; Boycott, (1982), Encyclopedia of Public international law, Amsterdam, North-Holland Publishing co.

Ali Vaez (2013) Stumbling to the sanctions exit,
www.atimes.com, Aug 6, '13